

Kielenvaihdot tulkkauksessa – yleinen ilmiö

Myös simultaanitulkit vaihtavat kieltä usein

Intuitiivisesti voisi ajatella, että konsekuutiivitulkit vaihtavat kieltä tulkkaustehtävän aikana useammin kuin simultaanitulkit. Teimme asiasta lyhyen kyselytutkimuksen ammattitulkkien keskuudessa. Tehtävänä oli arvioida muutamasta tulkkaustilanteesta, kuinka usein tulkki oli sen aikana vaihtanut kieltä joko siten, että vain lähdekieli vaihtui ja kohdekieli pysyi samana, tai että molemmat vaihtuivat eli tulkkaussuunta vaihtui. Kyselyn palautti 26 tulkkia ja he olivat arvioineet kielenvaihdot yhteensä 56 erilaisesta tulkkaustilanteesta. Näistä tilanteista 37 oli konsekuutiivisesti ja 19 simultaanisesti tulkattuja. Tulokset osoittavat, että konsekuutiivit todellakin vaihtavat kieltä yli kaksi kertaa niin usein kuin simultaanit: konsekuutiivit vaihtavat kieltä keskimäärin 27–28 kertaa ja simultaanit 9–16 kertaa tunnissa. Pohjoismaisten kielten tulkkaus on arvioitu erikseen, koska näiden kielten tulkit saattavat monikielissä pohjoismaisissa kokouksissa vaihtaa lähdekieltä joskus jopa yli 1000 kertaa tunnin aikana (keskimäärin 188 kertaa tunnissa). Johtopäätöksenä voidaan siis todeta, että myös simultaanitulkit vaihtavat lähdekieltä yllättävän usein. Tulosten lisäksi pohdimme sitä, millaisia jatkotutkimuksia kannattaisi tehdä ja milksi.

Kyselyn taustaa

Perinteisesti on ajateltu, että konsekuutiivitulkit tulkkaavat vuorotellen kahden kielen välillä, kun taas simultaanitulkit tulkkaavat koko ajan samaan suuntaan, lähinnä äidinkielen päin, mikä on yleinen käytäntö esimerkiksi EU:ssa. Intuitiivisesti ajatellen konsekuutiivitulkit siis vaihtaisivat kieltä tästä syystä useammin kuin simultaanitulkit. Näin olisi esimerkiksi silloin, kun konsekuutiivitulkit toimivat asioimistulkkeina, jolloin he tulkkaavat eri osapuolten keskusteluita, ja simultaanitulkit puolestaan tilaisuuksissa, joissa puhujilla on suhteellisen pitkät monologiset puheenvuorot.

Viime vuosikymmenten aikana on tulkin ammatissa kuitenkin tapahtunut suuria muutoksia. Konferenssitulkeilta vaaditaan yhä useamman B- ja C-kielen hallintaa ja useiden eri kielten kehittämistä ainakin C-kielen tasolle jopa kannustetaan esimerkiksi EU:ssa. Lisäksi pienillä kielialueilla, kuten Suomessa, simultaanitulki tulkkaa usein myös B-kielen päin. Asioimis- ja oikeustulkkauksessa taas on kasvavan maahanmuuton ja lisäännyvien kansainvälisten yhteyksien vuoksi yhä useammin ruvettu käyttämään simultaanista kuiskaustulkausta aina, kun se sopii tilanteeseen. Niinpä vaikuttaa

siltä, että kielenvaihtoja tapahtuu paljon tulkkaustaavasta riippumatta. Tätä asiaa ei ole kuitenkaan aikaisemmin systemaattisesti tutkittu.

Kiinjällisyydessä on käytetty kahta eri käsitettä, kielenvaihto ja koodinvaihto (*language switching* vs. *code switching*). Koodinvaihto on systemaattista kahden kielen tai kielivariantin vaihtelua keskustelun tai puheenvuoron aikana (**Liescher & Dailey-O’Cain, 2005**). Se voi koskea täydellistä tai osittaista vaihtoa toiseen kieleen sanan, lauseen tai virkkeen ajaksi (**Grosjean, 1998**). Kielenvaihto-termiä taas on käytetty lähinnä kaksikielisyystutkimuksessa, jolloin toistuvan kielenvaihdon on ajateltu edistävän kaksikielisten toiminnanohjausta yksikielisiin verrattuna muillakin elämänalueilla kuin kielen tai kommunikaation alueilla. Tutkimustulokset ovat olleet kuitenkin varsin ristiriitaisia ja viimeisimmät artikkelit näyttäisivät osoittavan, että tällaista kaksikielisyysä ei olisi olemassa (ks. yhteenvertaartikkelit, **Yang, Hartanto, & Yang, 2016** ja **Lehtonen, Soveri, Laine, Järvenpää, de Bruin, & Antfolk, 2018**, verkkojulkaisu, mutta myös aivokuvantatutuksia, **Bosch & Leminen, 2018**).

Viime aikoina myös simultaanitulkkeille on tehty vastavia tutkimuksia, jolloin on oletettu, että simultaanitulkkaus ja kielenvaihtotaidot yhtenä sen osana edistäisivät toiminnanohjaustaitoja myös muilla elämänalueilla. Tutkimustulokset ovat kuitenkin olleet varsin kirjavia (ks. esim. **García, 2014**, sekä aivotutkimusten osalta **Proverbio, Leoni, & Zani, 2004**). Kaksikieliseen kommunikaatioon verrattuna kielenvaihtokysymykset ovat tulkauksessa myös sikäli erilaisia, että tulkki ei saa puhua muuta kuin tulkkaus tilanteen mukaisia kieliä (vrt. esim. konsekuutiivitulkkausta opiskeleville tarkoitettuja arviointikriteerejä, **Lee, 2015**, s. 244).

Telemässäamme kyselyssä ja tässä artikkelissa käytämme kielenvaihto-käsitettä ja tarkoitamme sillä tilanteita, joissa lähdekieli vaihtuu tulkkauksen aikana. Tulkkit vaihtavat (lähde)kieltä lähinnä kahdessa eri tilanteessa. Ensinnäkin tilanteissa, joissa pelkästään lähdekieli vaihtuu. Esimerkiksi simultaanitulkki saattaa kansainvälisessä konferenssissa tulkata ensin yhtä puhujaa englannista suomeen ja puhujan vaihduttua tätä toista puhujaa ranskasta suomeen. Toiseksi tulkki vaihtaa lähdekieltä silloin, kun tulkkaussuunta vaihtuu. Esimerkiksi suomi-venäjä-konsekuutiivitulkki on ensin tulkannut esitelmöijää suomesta venäjään ja siirtyy yleisökysymysten ajaksi tulkkaamaan vuorotellen kysymyksiä venäjästä suomeen ja vastauksia suomesta venäjään, jolloin kielenvaihtoja tapahtuu aina, kun tulkkaussuunta vaihtuu.

Informantit

Kielenvaihtokysely tehtiin osana tulkkien muistin ja toiminnanohjauksen tutkimusta, joka toteutettiin vuosina 2016–2017 (**Hiltunen, Mäntyranta, Vik, & Kalakoski**, valmisteuilla). Yhteensä tähän laajaan tutkimukseen osallistui 45 tulkkiä, joista 21 luokiteltiin konsekuutiivitulkeiksi ja 24 simultaanitulkeiksi². Kielenvaihtokysely oli osa kyseisen tutkimuksen kirjallista taustatietojen kyselyä, jonka 26 tulkkiä täytti vapaaehtoisesti. Heistä 18 osanottajaa luokiteltiin konsekuutiivitulkeiksi³ (1 mies ja 17 naista) ja 8 simultaanitulkeiksi (kaikki naisia). Informanttien ikä- ja kokemustiedot on koottu taulukkoon 1. Kaksi konsekuutiivitulkkia mainitsi kyselyssä, että he olivat tulkanneet osittain simultaanisesti yhdessä tulkkaustilanteessa ja yksi simultaanitulkki mainitsi käyttäneensä konsekuutiivista tulkkaustapaa noin puolet raportoinnansa tulkkaustilanteen kestoista. Edelliset kaksi tilannetta on tuloksissa laskettu konsekuutiivisiksi ja jälkimmäinen tilanne simultaaniseksi.

Informanteista vain kaksi oli varhaisia kaksikielisiä: he siis olivat oppineet sekä A- että B-kielensä ennen 4–5 ikävuottaan. Kaikki muut informantit olivat myöhäisiä kaksikielisiä. Tästä syystä suomea voidaan pitää kaikkien tulkkien A-kielenä. B-kieliksi on tässä tutkimuksessa merkitty kaikki ne kielet, joita tulkki ovat käyttäneet niissä tilanteissa, joista he ovat kielenvaihtojen lukumäärän arvioineet, ks. tarkemmin taulukko 1. Parisa

Taulukko 1. Informantit ryhmittäin (iukumäärä, ikä ja tulkkauskokemus vuosina sekä tulkkien käyttämät kielet

Informantit	n	Ikä, v ka (vaihteluväli)	Kokemus, v ka (vaihteluväli)	B-kielet*
Konsekuutiivtulkit	18	49,7 (31–65)	35,4 (5–36)	ranska (13) ruotsi (7) espanja (5) saksa (4) venäjä (4) portugali (2) englanti (2) suahili (2) thai (2)
Simultaanitulkkit	8	47,5 (37–55)	19,8 (18–28)	englanti (16) ruotsi (7) espanja (4) ranska (3) portugali (1)

* Huom. 1. A-kieli on suomi, B-kieliksi taas on merkitty kaikki ne kielet, joiden kesken vaihdot on tehty kyseyn tulkkaustilanteissa riippumatta siitä, ovatko ne tulkin B- vai C-kieliä.

Taulukko 2. Kielenvaihdot tulkkauستونتia ja ryhmää kohti. Osanottajien lukumäärä, tulkkauستilanne, kesto tunteina, kielenvaihtojen lukumäärä tulkkauستunta kohti A-kielestä B-kieleen ja päin vastoin (keskiarvo ja vaihteluväli).

Informantti	n	Tulkkauستilanne	Kesto tunteina, ka (vaihteluväli)	Kielenvaihtojen lukumäärä, ka (vaihteluväli)	
				A-kielestä B-kieleen*	B-kielestä A-kieleen*
Konsekutiivitulkit	18	Sosiaal- ja terveystoimi (20) Oikeus ja poliisi (6) Vaition ja paikallishallinto (3) Seminaari tai vastaava (3) Ay-neuvottelu (1) Museokäynti (1) EU-tarkastajien käynti Suomessa (1) Yksityinen yritys (2)	3,43 (0,3–39)	28,0 (1–80)	27,1 (1–80)
Simultaanitulkit	6	EU-parlamentti (6) Muut EU-yhteistyöelimet (3) Vaition ja paikallishallinto (4) Yksityinen yritys (kokous) (1)	4,91 (1–18)	15,6 (0–75)	9,2 (0–75)
Simultaanitulkit, pohjoismainen yhteistyö:	2	Pohjoismaiden neuvosto (3) Muut Pohjoismaiden väliset yhteistyöelimet (2)	6,08 (1,4–12)**	11,3 (0,5–42,5)	188 (0,5–1071)

* Huom. 1. A-kieli on suomi, B-kieleksi on merkitty kaikki ne kielet, joiden kesken vaihdot on tehty kyselyn tulkkauستilanteissa. Vaihdot B-kielestä A-kieleen sisältävät kaikki lähdekielen vaihdot. Esimerkiksi kielipari on ensin en-su (B-A), sitten vaihto kielipariin ra-su (C-A), jolloin lähdekielen vaihto tapahtuu en-ra (B-C). Tällaiset lähdekielen vaihdot ovat aineistossa sen verran harvinaisia, että niitä ei ole merkitty taulukkoon erikseen. Ainoan poikkeuksen muodostavat pohjoismaiset kokoukset. Niitä koskevat kielenvaihdot on selostettu yksityiskohtaisemmin tekstissä.

** Huom. 2. Tulkkauستilanteen kesto tunteina yhtä tulkkia kohti.

tapauksessa toinen lähdekielistä on ollut tulkin C-kieli ja lähdekielen vaihto on tapahtunut esimerkiksi B-kielestä C-kieleen tai päin vastoin, mutta selkeyden vuoksi nekin on ryhmitelty tuloksissa B- ja A-kielten välisiin vaihtoiina.

Kielenvaihtokysely

Kielenvaihtokyselyssä pyydettiin arvioimaan, montako kertaa tulkki oli vaihtanut kieltä yhden tulkkauستehävän aikana. Tulkkveja pyydettiin arvioimaan kielenvaihdot 1–3 mahdollisimman tyypillisestä tulkkauستehävästä tai -tilanteesta. Tehävän tai tilanteen pituus saattoi olla pari tuntia tai useampia päiviä. Kielenvaihtojen

määrää pyydettiin arvioimaan erikseen eri lähdekielten välillä ja erikseen eri tulkkauستuuntiin. Lisäksi kysyttiin, miten tyypillinen kyseinen tulkkauستilanne kielenvaihtojen suhteen oli asteikolla: harvinainen, melko harvinainen, melko tyypillinen, hyvin tyypillinen.

Joissakin tilanteissa tulkki oli laskenut tarkkan kielenvaihtojen määrän. Tämä oli ollut mahdollista simultaanisesti tulkkauستissa tai konsekuutiivisesti tulkkauستissa puhelintulkkauستin yhteydessä. Tällöin tulkki oli merkannut kielenvaihtojen tarkkan lukumäärän muistiin ns. tukkimiehen kirjampidolla tai jollain muulla vastaavalla tavalla.

¹ Toiminnanohjauksesta puhutaan silloin, kun kyse on monimutkaisen toiminnan ohjauksesta ja toimintojen yhteensovittamisesta. Käsite on siis laajempi kuin aikaisemmin käytössä ollut tarkkaavaisuuden ohjaus ja sisältää lisäksi esim. tavoitteiden asettelua, toimintastrategian suunnittelua, toiminnan toteuttamista ja sen arviointia.

² Tutkimuksessa tulkit jaettiin konsekuutiivihin ja simultaaneihin tulkkien oman arvion perusteella siten, että konsekuutiivitulkkien ryhmä oli mahdollisimman ”puhdas”, ts. he raportoivat tekevänsä joko pelkästään konsekuutiivia tai joissakin tapauksessa hyvin harvoin myös simultaanista kuiskaustulkkauستا. Simultaanien ryhmästä tuli tämän vuoksi paljon heterogeenisempi: joutuksa oli muutamia, jotka tulkkasivat pelkästään simultaanisesti ja paljon niitä, jotka tulkkasivat vaihtelevassa määrin molempia.

³ Viisi tulkkia, jotka kertoivat tässä kyselyssä tulkkauستensa konsekuutiivisesti, ovat yleisesti arvioineet tulkkauستansa usein myös simultaanisesti, noin kolmasosan tulkkauستajastaan (vrt. edellinen alaviite).

Tulokset

Konsekutiivitulkit raportoivat yhteensä 37 tulkaustilannetta: kuusi tulkkia raportoi yhdestä, viisi tulkkia kahdesta ja seitsemän kolmesta tilanteesta. Tulkkaustilanteet olivat viranomaisraportteja ja kokouksia (ks. tarkemmin taulukko 2). Kolme tulkkaustilannetta hoidettiin puhelimise. Tulkit arvioivat raporttoimien tilanteiden olleen kielenvaihtojen osalta melko tyyppillisiä (18) tai hyvin tyyppillisiä (17). Vain kaksi tilanteista oli arvioitu melko harvinaisiksi.

Konsekutiiviset tulkkaustilanteet kestivät keskimäärin 3 tuntia 26 minuuttia (vaihteluväli 20 min – 3 pv; 10–12 t/pv). Keskimäärin kielenvaihtoja oli A-kielestä B-kieleen 28 kertaa tunnissa (vaihteluväli 1–80) ja B-kielestä A-kieleen 27 kertaa tunnissa (vaihteluväli 1–80).

Simultaanitulkit raportoivat yhteensä 19 tulkkaustilannetta: kaksi tulkkia yhdestä, yksi tulkki kahdesta ja 5 tulkkia kolmesta tilanteesta. Jäljempänä on eritelty erikseen tulkkaustilanteet pohjoismaisissa tilaisuuksissa ja erikseen muissa tilaisuuksissa.

Muut kuin pohjoismaiset tulkkaustilanteet (yhteensä 14) olivat Euroopan unionin ja sen eri toimielinten taapaamia, yksityisten yritysten, valtion ja maakuntien erillisten seminaareja ja kokouksia (ks. taulukko 2). Tulkit arvioivat nämä tilanteet kielenvaihdon osalta tyyppillisiksi (4) tai hyvin tyyppillisiksi (6). Vain 3 tulkkaustilannetta arvioitiin harvinaiseksi tai melko harvinaiseksi. Lisäksi yksi tulkki oli jättänyt tyyppilysarvioinnin tekemättä. Nämä simultaanisesti tulkaatut tilanteet kestivät keskimäärin 4 t 55 min yhtä tulkkia kohti (vaihteluväli 2 t – 3 pv; 6 t/pv). Tulkit vaihtoivat A-kielestä B-kieleen keskimäärin 16 kertaa tunnissa (vaihteluväli 0–75), ja B-kielestä A-kieleen 9 kertaa tunnissa (vaihteluväli 0–75).

Pohjoismaisissa kokouksissa lähdekielinä voivat olla suomi, ruotsi, norja, tanska tai islanti. Suomen ja islannin tulkeilta vaaditaan suomen ja islannin lisäksi B-kielen tasoa ainakin yhdestä muusta kielestä (ruotsi, norja tai tanska) ja lopuista kielistä C-kielen tasoa. Suomenkieliset (ja vastaavasti islanninkieliset) puheenvuorot tulkataan ruotsin, norjan tai tanskan kielelle. Koska suomislandit-tulkkeja ei yleensä ole saatavilla, niin suomen- ja islanninkieliset puheenvuorot tulkataan releen kautta eli esimerkiksi suomalaisen tulkki kuuntelee puheen toisesta tulkkipolista, jossa tulkataan islantilaiset puheenvuorot ruotsiin, norjaan tai tanskaan.

Pohjoismaisten kielten simultaanitulkit raportoivat yhteensä 5 eri tilaisuutta ja arvioivat ne kaikki hyvin tyyppillisiksi. Nämä tilanteet kestivät keskimäärin 6 tuntia 13 minuuttia yhtä tulkkia kohti (vaihteluväli 1,4 t – 3 pv; 6–8 t/pv). Normaleja tulkkaussuunnan vaihtoja suomen

ja jonkin pohjoismaisen kielen välillä ja takaisin raporttiin keskimäärin 11,5 tunnissa (vaihteluväli 0,5–43,5). Tämän lisäksi yksi tulkki arvioi, että lähdekielen vaihtoja ruotsin, tanskan ja norjan välillä oli keskimäärin 482 tunnissa. Yhteensä pohjoismaisten kielten välisiä kielenvaihtoja tapahtui A-kielestä B-kieleen keskimäärin 11 tunnissa ja B-kielestä A-kieleen keskimäärin 188 kertaa tunnissa.

Johtopäätökset

Tämän kyselyn tulokset osoittavat, että konsekutiivitulkit todella vaihtavat kieltä noin kaksi kertaa niin usein kuin simultaanitulkit, kun kielenvaihdoksi käsitetään kaikki lähdekielen vaihdot mukaan lukien tulkkaussuunnan vaihdot. On kuitenkin tilanteita, joissa kielenvaihtoja voi konsekutiivi- ja simultaanitulkauksessa olla lähes yhtä usein (80 vs. 75 kertaa tunnissa). Samoin voi olla tilanteita, joissa simultaanitulkki ei vaihda kieltä kertaakaan ja konsekutiivitulkki vain kerran.

Lisäksi etenkin Pohjoismaiden väliset kokoukset ja tilaisuudet ovat simultaanitulkkien kannalta erilaisia kuin muut simultaaniset tulkkaustilanteet. Niissä tavanomaisen suomi-ruotsi-kielenvaihtojen lisäksi lähdekielen vaihtoja kielen ruotsi, norja ja tanska välillä voi tapahtua yhden tulkin arvion mukaan keskimäärin lähes 500 kertaa tunnissa yhtä tulkkia kohti.

Yleisenä johtopäätöksenä voidaankin todeta, että kaikki tulkit vaihtavat kieltä usein, joskin konsekutiivitulkit vaihtavat kieltä useammin kuin simultaanitulkit.

Tutkimuksen rajoituksia ja tulevia

tutkimustarpeita

Tämän kyselyn tulokset ovat suuntaa-antavia sikäli, että raportoituja simultaanitulkaustilanteita oli vähemmän kuin konsekutiivitulkaustilanteita. Lisäksi tutkimus tehtiin tulkkien omien arvioiden perusteella. Vain muutama raportti perustui tarkasti laskettuun kielenvaihtojen määrään. Jatkotutkimuksissa todellisten kielenvaihtojen määrää voitaisiin laskea esimerkiksi tehdystä tallenteista (konferenssitulkkien tutkimuksessa käytetyt korpuukset tai tallennetut oikeusistuntojen pöytäkirjat jne.). Tällöin pystyttäisiin tarkemmin määrittelemään myös simultaani- ja konsekutiivitulkaukseen käytetty aika.

Jatkossa olisi myös kiinnostavaa selvittää tarkemmin, missä määrin simultaanitulkeilta vaaditaan useita lähdekieliä ja kuinka usein he vaihtavat lähdekieltä silloin, kun tulkaavat äidinkielen tai äidinkielestä vahvaan B-kielen. Tällainen monitoraioinen selvitystyö voisi auttaa tulkkien koulutuksen suunnittelussa.

Aivokuvaratutkimuksen puolella taas olisi kiinnostavaa tutkia, miten tulkkaussuunnan vaihto ja lähdeki-

Len vaihto poikkeavat toisistaan tai vastaavasti tilanteista, jolloin vaihtoa ei tapahdu, sekä mistä erot voisivat johtua. Tällaiseen tutkimukseen olisi hyvä ottaa mukaan myös muiden kuin tulkkeina toimivien kaksikielisten tietoiset ja tahattomat kielenvaihdot: ovatko ne ehkä erilaisia kuin tietoiset tulkkaussuunnan tai lähdekielen vaihdot? Myös tulkeilla saatTAisi ilmetä tilannekohtaisia eroja: ehkä toiminnanohjaus aivoissa riippuu siitä, vaihtuuko tulkkaussuunta vaiko vain lähdekieli tai siitä, vaihtaako tulkki vapaa-aikanaan kieltä tietoisesti tai tahattomasti. Tällainen tutkimus voisi valaista myös sitä, onko kielenvaihdossa varhaisten ja myöhäisten kaksikielisten välillä eroja, jotka riippuisivat siitä, missä ammatissa he ovat toimineet.

Teksti: Sinikka Hiltunen ja Gun-Viol Vik

Sinikka Hiltunen on toiminut kauan tulkkina ja kääntäjänä ja hänellä on maisterin tutkinto sekä kääntäjänisestä ja tulkkauksesta että kognitiivieteestä. Tällä hetkellä hän on kognitiiviseen tohtorikoulutettava Helsingin yliopistossa. Tulevan väitöskirjan tavoitteena on tutkia eksperttien muista ja toiminnanohjausta. Kohderyhmänä ovat erityisesti simulaari- ja konseptiivituikit. Lisätietoja löytyy Helsingin yliopiston Tuhat-palvelusta <https://tuhat.helsinki.fi/portal/fi/persons/sinikkahiltunen> (dab3fc1a-752a-4d6e-bd66-5985a1ca36fa).html ja tutkijan kotisivulta: www.muistikujsti.net

FT Gun-Viol Vik on toiminut tulkkauksen yliopistonlehtorina, tutkijana ja konferenssitulkkina. Hänen tutkimusintressseinä kuuluvat mm. tulkkien asiantuntijuuden kehittyminen sekä organisaatioiden kaksi- ja monikielisyys. Hän työskentelee Diakonia-ammattikorkeakoulussa tulkkauksen yllöpettäjänä.

SKTL:IN UUDET JÄSENET

Varsinaiset jäsenet

Aatto-Potapenkof, Irmeli, II ja IV, Espoo
Autio, Anni, II, Helsinki
Hellberg, William, II, Helsinki
Hirvonen, Pia, II, Helsinki
Järvinen, Kaisa, II, Helsinki
Lehtonen, Pia, II, Lappeenranta
Lindström, Saara, III, Tampere
Ollikainen, Anna-Leena, II, Tampere
Pekander, Heidi, II, Riihimäki
Ratatakari, Tommi, II, Turku
Siivinskaitte, Rasa, IV, Helsinki
Suittala, Tanja, II, Helsinki

Opiskelijajäsenet

Hannula, Satu, II, Helsinki
Holmberg, Pia, II, Turku
Malinen, Veronika II ja IV, Helsinki
Rämö, Susanna, II, Forssa
Tervetuloa jäseniksi!

Kirjallisuutta:

- Bosch, S., Leminen, A. (2018). ERP Priming Studies of Bilingual Language Processing, *Bilingualism*, January.
- Garcia, A. (2014). The Interpreter advantage hypothesis: Preliminary data patterns and empirically motivated questions, *Translation and Interpreting Studies*, 9:2, 219–23.
- Grosjean, F. (1998). Studying bilinguals: methodological and conceptual issues. *Bilingualism: Language and Cognition*, 1, 131–149.
- Hiltunen, S., Mäntyranta, H., Vik, G.-V., & Kalakoski, V. (yöalmisteilla). On differences between simultaneous and consecutive interpreters in memory and executive functions.
- Lee, S.-B. (2015). Developing an analytic scale for assessing undergraduate students' consecutive interpreting performances, *Interpreting*, 17:2, 226–254.
- Lehtonen, M., Soveri, A., Laine, A., Järvenpää, J., de Bruin, A., ja Antfolk, J. 2018. Is bilingualism associated with enhanced executive functioning in adults? A meta-analytic review. *Psychological Bulletin*, julkaistu
- verkossa 1.3.2018, <http://dx.doi.org/10.1037/bul0000142>.
- Liebscher, G., & Dailey-O'Cain, J. (2005). Learner code-switching in the contentbased foreign language classroom. *The Modern Language Journal*, 89, 234–247.
- Proverbio, A., Leoni, G., & Zani, A. (2004) Language switching mechanisms in simultaneous interpreters: an ERP study. *Neuropsychologia* 42, 1636–1656.
- Yang, H., Harantao, A. & Yang, S. (2016). The complex nature of bilinguals' language usage modulates task-switching outcomes. *Frontiers in Psychology*, 7.